

ANITA ADAMCZYK

Jurysdykcja uniwersalna wobec zbrodniarzy syryjskich. Causus sądów niemieckich

Universal Jurisdiction Against Syrian Criminals: the Case of German Courts

Abstract

The war in Syria has created one of the largest humanitarian crises in the 21st century. Syrian authorities have committed gross violations of humanitarian and human rights law during the conflict, which has influenced millions of Syrians to flee. Some stayed in neighboring countries, while others went to Europe. Among those who received international protection were not only victims, witnesses, but also perpetrators of crimes against humanity and war crimes committed in Syria. The paper posits that among the Syrian migrants seeking international protection in Europe were war criminals who, years later, were brought to justice in European states, a testimony to the breaking of the culture of impunity.

KEYWORDS: Syria, crimes against humanity, war crimes, universal jurisdiction, International Criminal Court, German court system

SŁOWA KLUCZOWE: Syria, zbrodnie przeciwko ludzkości, zbrodnie wojenne, jurysdykcja uniwersalna, Międzynarodowy Trybunał Karny, niemiecki system sądowy

ANITA ADAMCZYK – profesor nauk o polityce i administracji, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, ORCID – 0000-0002-2851-0200, e-mail: anita.adamczyk@amu.edu.pl

1 | Uwagi wstępne

Wojna w Syrii spowodowała jeden z największych kryzysów humanitarnych w XXI wieku. Mnogość nakładających się kryzysów politycznych, społecznych i ekonomicznych na świecie wpłynęła jednak na oddalenie problemów tego państwa od zainteresowania międzynarodowego. Obecnie większą uwagę przykuwa bowiem wojna na Ukrainie i konflikt między Izraelem a Hamasem w Strefie Gazy. Na dystansowanie wpływ ma również czas. Wojna w Syrii trwa już ponad dekadę i społeczność międzynarodowa zdążyła się do niej przyzwyczaić. Tym samym Syryjczycy zostali osamotnieni w walce o demokratyczne zmiany.

Władze Syrii podczas trwania konfliktu dopuściły się rażących naruszeń prawa humanitarnego i praw człowieka, co wpłynęło na ucieczki milionów Syryjczyków. Część zatrzymała się w państwach ościennych, a inni udali się do Europy. Wśród osób, które otrzymały ochronę międzynarodową, były nie tylko ofiary, świadkowie, ale także oprawcy zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych popełnionych w Syrii. Ich obecność w państwach europejskich, w tym w Niemczech, oraz możliwość wykorzystania jurysdykcji uniwersalnej dały szansę na rozpoczęcie dochodzeń w sprawach zbrodni międzynarodowych popełnionych w państwie syryjskim.

W artykule postawiono tezę, że stosowanie przez państwo niemieckie zasady jurysdykcji uniwersalnej nie chroni syryjskich zbrodniarzy przebywających na jego terenie przed odpowiedzialnością karną. W celu sprawdzenia powyższego założenia podjęto się próby odpowiedzi na następujące pytania: na czym polegało łamanie praw człowieka i prawa humanitarnego w Syrii i kto się tego dopuszczał?; dlaczego syryjscy oprawcy oskarżeni o zbrodnie międzynarodowe nie mogą być sądzeni przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym (MTK)?; czym charakteryzuje się jurysdykcja uniwersalna?; sądzeniem jakich zbrodni popełnionych w Syrii zajmował się niemiecki system sądowy? Artykuł składa się z czterech zasadniczych części. W pierwszej przeanalizowano bilans nadużyć w okresie 13 letniego konfliktu w Syrii. W kolejnych odwołano się do prób wniesienia sprawy Syrii przed MTK i stosowania jurysdykcji uniwersalnej. Ostatnia część artykułu poświęcona została z kolei wykorzystaniu jurysdykcji uniwersalnej przez niemieckie sądy wobec oskarżonych syryjskich. Odniesienie się do przykładu niemieckiego ma związek z tym, iż państwo to było i jest głównym miejscem docelowym dla obywateli Syrii szukających ochrony międzynarodowej. Tym samym Niemcy stały się domem dla

ponad 923 000 obywateli Syrii^[1]. Niemieccy śledczy mieli zatem możliwość uzyskania wielu dowodów bezpośrednio od zainteresowanych. Tym bardziej, że w państwie tym instytucje imigracyjne współpracują z organami wymiaru sprawiedliwości. Ponadto w Niemczech wykorzystano po raz pierwszy jurysdykcję uniwersalną przeciwko współpracownikom prezydenta Baszszara al-Asada.

W opracowaniu problemu poznawczego zastosowano interdyscyplinarne podejście badawcze i metody charakterystyczne dla nauk prawnych (metoda dogmatyczna), politologii (metoda decyzyjna, statystyczna) i nauk historycznych. Artykuł ma charakter deskryptywno-eksplanacyjny.

2 | Łamanie praw człowieka w Syrii

Od 13 lat toczy się konflikt wojenny w Syrii między siłami rządowymi, prorządowymi bojówkami Szabiha a Wolną Armią Syryjską i zbrojnymi grupami opozycji. W trakcie jego trwania doszło do popełnienia zbrodni przeciwko ludzkości, wojennych i ludobójstwa, co zostało potwierdzone przez Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka oraz organizacje zajmujące się ochroną praw człowieka^[2]. Zagadnienie systematycznego łamania praw człowieka przez władze w Syrii było przedmiotem siedemnastu rezolucji ONZ (lata 2011-2022). Swój sprzeciw wobec potępienia władz syryjskich za zbrodnie wojenne i przeciwko ludzkości wyrażało najczęściej 9 państw (Białoruś, Chiny, Iran, Kuba, Korea Północna, Nikaragua, Rosja, Uzbekistan, Wenezuela)^[3]. Dzięki nim stan bezkarności dla przedstawicieli władz był i jest faktem.

---

¹ Jest to liczba cudzoziemców syryjskich w Niemczech w latach 2011-2022. Anzahl der Ausländer aus Syrien in Deutschland von 2011 bis 2022. <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/463384/umfrage/auslaender-aus-syrien-in-deutschland/>.

² Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the situation of human rights in the Syrian Arab Republic, 15 września 2011, 20. <https://digitallibrary.un.org/record/710844?v=pdf#files>.

³ Only Nine Countries Out of 193 Have Voted in Favor of the Syrian Regime on UN General Assembly Resolutions Since, marzec 2011, 8. <https://snhr.org/wp-content/uploads/2023/06/R230515En.pdf>.

Z raportu wydanego przez Syrian Network for Human Rights w 13 rocznicę wybuchu wojny wynika, że do marca 2024 r. zginęło 231 278 cywilów, w tym 30 193 dzieci i 16 451 kobiet. Za śmierć 91% z nich odpowiedzialne były władze syryjskie i ich sojusznicy^[4]. 52% zabitych pochodziła z muhafazat Damaszek, Aleppo i Hims^[5]. Cywile zginęli m.in. w wyniku tortur, użycia broni (w tym chemicznej), egzekucji w trybie doraźnym, wyroków sądów specjalnych oraz zastosowania prawa wewnętrznego^[6]. Ponadto, co najmniej 156 757 osób zostało aresztowanych przez strony konfliktu i siły kontrolujące w Syrii (ISIS, Hay'at Tahrir al-Sham)^[7]. Inni doświadczyli porwań i zaginięć. Przemoc, nieprzestrzeganie praw człowieka, brak bezpieczeństwa skłaniało Syryjczyków do przymusowych przesiedleń wewnątrz kraju, jak i zagranicę. Dotyczyło to około 13,4 mln osób, w tym 6,7 wewnątrznie przesiedlonych^[8]. Ponadto część Syryjczyków doznawała dalszej dyskryminacji po ucieczce do Turcji i Libanu^[9].

W wyniku działań wojennych kraj został zniszczony. Ludności brakowało pożywienia, wody i opieki medycznej. Większość żyła poniżej granicy ubóstwa (90% w 2023 r.)^[10]. Dodatkowo Syryjczycy zostali negatywnie doświadczeni przez pandemię Covid-19, trzęsienie ziemi w północnej części kraju oraz permanentną inwigilacją ze strony służb specjalnych. Nie mogli oni liczyć na pomoc ze strony prezydenta B. al-Asada, który w maju 2021 r. został wybrany na czwartą kadencję. Jego autorytarne rządy oraz lekceważący stosunek do przestrzegania praw człowieka i prawa humanitarnego był gwarancją bezkarności dla przestępców popełniających zbrodnie międzynarodowe. Prezydent nie podjął żadnych kroków w kierunku wszczęcia postępowań sądowych, ścigania i ukarania osób, które dopuściły się naruszeń prawa humanitarnego i praw człowieka. Brak woli politycznej szło w parze z deficytem przepisów w syryjskim kodeksie karnym z 1949 r.

---

⁴ Behind the data: Recording civilian casualties in Syria, 11 maja 2023. <https://www.ohchr.org/en/stories/2023/05/behind-data-recording-civilian-casualties-syria>.

⁵ Ibidem, 8.

⁶ Ibidem, 13, 17, 22, 23, 31.

⁷ Ibidem, 11.

⁸ Ibidem, 25.

⁹ Anita Adamczyk, „Polityki powrotów wobec syryjskich migrantów” *Polityka i Społeczeństwo*, nr 4 (2023): 7-19.

¹⁰ Edith M. Lederer, „UN warns that 90% of Syrians are below the poverty line, while millions face cuts in food aid” *APnews*, 29 czerwca 2023. <https://apnews.com/article/syria-humanitarian-aid-funding-crossborder-russia-5d28da9aa4d55b8c0f-24563f69d8b5a0>.

i wojskowym kodeksie karnym z 1950 r. dotyczących zbrodni wojennych, zbrodni przeciw ludzkości, tortur czy ludobójstwa.

3 | Odpowiedzialność międzynarodowa osób fizycznych

Uregulowania prawne odnoszące się do karania osób fizycznych za naruszenie prawa wojennego przed sądami międzynarodowymi nie mają długiej historii. Sięgają okresu po I wojnie światowej, kiedy to w art. 227-230 traktatu wersalskiego przywołano zasady odpowiedzialności międzynarodowej zbrodniarzy wojennych^[11]. Następnie w 1945 r. podpisano porozumienie w sprawie ścigania i karania głównych przestępców wojennych, a wraz z nim przyjęto statut Międzynarodowego Trybunału Wojskowego w Norymberdze^[12]. Trybunał rozwiązano rok później i społeczność międzynarodowa stanęła przed wyzwaniem przygotowania trwałych rozwiązań w tym zakresie. Z pomocą przyszła Międzynarodowa Komisja Prawa ONZ, która w 1950 r. przedstawiła projekt zasad międzynarodowego prawa karnego (tzw. zasady norymberskie)^[13].

Zwieńczeniem aktywności społeczności międzynarodowej w omawianej problematyce było przyjęcie statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego w 1998 r.^[14]. Ma on charakter komplementarny wobec sądów krajowych i zajmuje się zbrodnią agresji, ludobójstwa oraz zbrodniami wojennymi i wymierzonymi przeciwko ludzkości popełnionymi po wejściu w życie statutu (art. 5, 11 statutu MTK). Czyny te podlegają ściganiu, jeśli

---

¹¹ Traktat pokoju między mocarstwami sprzymierzonymi i skojarzonymi i Niemcami, podpisany w Wersalu dnia 28 czerwca 1919 r. Dz. U. z 1920 r., Nr 35, poz. 200.

¹² Porozumienie międzynarodowe w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, Karta Międzynarodowego Trybunału Wojskowego, Londyn, 8 sierpnia 1945 r. Dz. U. z 1947 r., Nr 63, poz. 367. Statut Międzynarodowego Trybunału w Norymberdze jest częścią Porozumienia.

¹³ Zasady prawa międzynarodowego uznane w Karcie Trybunału Norymberskiego i w Wyrokach Trybunału, <https://regionpojezierze.com/wp-content/uploads/2020/11/zasady-norymberskie.pdf>.

¹⁴ Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. Dz. U. z 2003 r., Nr 78, poz. 708.

zostaną popełnione na terytorium państwa będącego stroną statutu MTK lub przez jego pełnoletniego obywatela (art. 12). Odpowiedzialność przed MTK nie ponoszą osoby prawne i państwa (art. 25). Podmiotami uprawnionymi do wszczęcia postępowania sądowego są: Rada Bezpieczeństwa ONZ, państwa będące stroną statutu i prokurator MTK działający z własnej inicjatywy^[15]. Statut ratyfikowały 124 państwa ze 193 będących członkami ONZ^[16]. Wśród nich nie ma np. USA, Rosji, Indii, Chin i Syrii.

Dochodzenie sprawiedliwości przed syryjskimi sądami krajowymi za zbrodnie popełnione po 2011 r. w tym kraju jest obecnie niemożliwe. Sądy są niezawisłe i bezstronne tylko w treści konstytucji, a w rzeczywistości są zależne od prezydenta Baszara al-Asada. Ponadto, jak już wcześniej wskazano, MTK nie ma jurysdykcji terytorialnej w stosunku do przestępstw popełnionych w Syrii. W takiej sytuacji społeczność międzynarodowa zgodnie z jurysdykcją uniwersalną może ścigać sprawcę zbrodni wojennych, przeciwko ludzkości, zbrodni agresji i ludobójstwa. Pojęcie jurysdykcji w tym kontekście można scharakteryzować jako kompetencję państwa do podejmowania czynności w zakresie osadzenia i ukarania sprawcy najcięższych zbrodni „wagi międzynarodowej” niezależnie od tego kim jest sprawca i jego ofiary oraz gdzie została dokonana zbrodnia^[17]. Na mocy statutu MTK istnieje możliwość rozszerzenia jurysdykcji MTS na państwo niebędące stroną statutu (pierwszy raz skorzystano z tego w sprawie Darfur). W tym przypadku Rada Bezpieczeństwa ONZ, jeśli uzna to za konieczne, kieruje sprawę do MTK. Rada nie jest jednak samodzielna w podejmowaniu decyzji w sprawie wszczęcia postępowania i przekazania jej do MTK, gdyż zależy ona od woli politycznej jej stałych członków. W przypadku Syrii jest to trudne przez weta Rosji i Chin.

Pierwsze próby wszczęcia postępowania w sprawie Syrii przed MTK miały miejsce w 2013 r. Wówczas Carla del Ponte (była prokurator generalna Szwajcarii) wezwała państwa członkowskie ONZ do rozpoczęcia dochodzeń w sprawie zbrodni wojennych w Syrii. W tym samym roku sześciu członków Rady Bezpieczeństwa ONZ wyraziło swoją aprobatę skierowania

---

¹⁵ Więcej o uruchomieniu jurysdykcji w: Piotr Hofmański, Hanna Kuczyńska, *Prawo międzynarodowe karne* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2020), 205-209; Michał Płachta, „Jurysdykcja Międzynarodowego Trybunału Karnego” *Studia Prawnicze*, nr 4 (2002): 5-32.

¹⁶ The States Parties to the Rome Statute. https://asp.icc-cpi.int/en_menus/asp/states%20parties/Pages/the%20states%20parties%20to%20the%20rome%20statute.aspx.

¹⁷ Marek Jeżewski, „Uniwersalna jurysdykcja karna w prawie międzynarodowym” *Kwartalnik Prawa Publicznego*, nr 2 (2003): 161.

sprawy do MTK (Francja, Wielka Brytania, Luksemburg, Australia, Argentyna, Korea Południowa) przy sprzeciwie USA, Rosji i Chin. Do Rady Bezpieczeństwa ONZ przedłożono także w tej sprawie pismo w imieniu 58 państw. Podobne stanowisko zajęli: Wysoki Komisarz ONZ ds. Praw Człowieka, Rada ds. Zagranicznych UE, Syryjska Koalicja Narodowa oraz Tunezja i Libia^[18]. Ostatecznie sprawa nie została przekazana do MTK. Następnie w maju 2014 r. Rosja i Chiny zawetowały projekt rezolucji potępiający łamanie praw człowieka i prawa humanitarne w Syrii oraz dotyczący skierowania sprawy tego państwa do MTK^[19]. Pomimo ich stanowiska 117 organizacji z różnych stron świata (np. Egiptu, Australii, Sudanu, Kolumbii, Pakistanu) nadal opowiadało się za tym rozwiązaniem^[20]. Do grona tego należał także Wysoki Komisarz ONZ ds. Praw Człowieka Zeid Ra'ad al-Hussein^[21].

W dziesiątą rocznicę wybuchu wojny w Syrii 18 ministrów spraw zagranicznych złożyło wspólną opinię w sprawie zwalczania bezkarności za zbrodnie popełnione w Syrii i ukarania sprawców tych czynów przez MTK. Uznali, że nie mogą milczeć, gdy w państwie tym popełniane są zbrodnie wojenne i przeciwko ludzkości. Domagali się sprawiedliwości dla ofiar. Swoją decyzję uzasadnili moralnym i politycznym obowiązkiem w imię bezpieczeństwa społeczności międzynarodowej oraz przywrócenia pokoju w Syrii^[22]. W 2021 r. podobne wezwanie wyrazili członkowie

---

¹⁸ „Syria and the International Criminal Court. Questions and Answers” *Human Right Watch*, wrzesień (2013): 2-3. https://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/Q&A_Syria_ICC_Sept2013_en_o.pdf.

¹⁹ Public Statement Justice for Syria: 58 states call on Security Council to adopt French resolution referring Syria to the International Criminal Court, 19 maja 2014. https://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/2014-05-19%20Syria%20ICC%20SC%20Res%20Public%20Statement%20final.pdf.

²⁰ „Syria: Groups Call for ICC Referral Statement by Civil Society Organizations on Need for Justice” *Human Right Watch*, 15 maja (2014). https://www-hrw-org.translate.google/news/2014/05/15/syria-groups-call-icc-referral?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc.

²¹ Statement by UN High Commissioner for Human Rights Zeid Ra'ad Al Hussein Statement by UN High Commissioner for Human Rights Zeid Ra'ad Al Hussein. 37 th session of the Human Rights Council, 2 marca 2018. <https://web.archive.org/web/20180310074209/http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22746&LangID=E>.

²² Ministry for Foreign Affairs, *Joint op-ed by 18 foreign ministers on the fight against impunity for crimes committed in Syria*, 31 marca 2021. <https://valtioneuvosto.fi/en/-/joint-op-ed-by-18-foreign-ministers-on-the-fight-against-impunity-for-crimes-committed-in-syria>.

Parlamentu Europejskiego w rezolucji^[23]. Stali na stanowisku wprowadzenia środków sprawiedliwości nie czekając na zakończenie wojny w Syrii. Ponadto potępił Rosję oraz Chiny za blokowanie na forum Rady Bezpieczeństwa ONZ wniesienia sprawy Syrii do MTK (pkt 18). Kolejna próba zainteresowania społeczności międzynarodowej sprawami Syrii miała miejsce w marcu 2024 r. Wówczas Fadel Abdulghany, dyrektor wykonawczy Syryjskiej Sieci na Rzecz Praw Człowieka, wezwał państwa do złożenia pozwu przeciwko Syrii do MTK za naruszenie przez władze syryjskie Konwencji o zakazie broni chemicznej^[24].

Innym rozwiązaniem kwestii syryjskiej na forum międzynarodowym może być skierowanie sprawy do MTK na podstawie art. 14 statutu przez państwo-stronę tego dokumentu. Jeśli prokurator MTK uzna, że istnieje uzasadniona podstawa do prowadzenia postępowania przygotowawczego, to wnioskuje do Izby Przygotowawczej o sporządzenie wniosku o upoważnienie do wszczęcia postępowania (art. 15.3). Z art. 14 statutu MTK może skorzystać Jordania będąca jego stroną. Zbrodnie przeciwko ludzkości znajdujące się pod jurysdykcją MTK obejmują bowiem deportacje, przesładowania i inne nieludzkie czyny popełnione na terytorium państwa-strony (*casus Rohingjów z Birmy/Mjanma*)^[25]. Dotyczy to Syryjczyków uciekających przed atakami i szukających schronienia w Jordanii. Przymusowe przemieszczania ludności oraz uwięzienie ich poprzez brak możliwości powrotu do ojczyzny z uwagi na przemoc są czynami równoznacznymi ze zbrodniami przeciwko ludzkości (art. 7.1d, e statutu MTK)^[26].

Z powyższego artykułu statutu nie skorzystano do tej pory, a impas w Radzie Bezpieczeństwa ONZ w sprawie konfliktu syryjskiego próbowano przełamać utworzeniem, w grudniu 2016 r., Międzynarodowego, Bezstronnego i Niezależnego Mechanizmu. Jego zadaniem jest udzielanie pomocy w dochodzeniach i ściganiu osób odpowiedzialnych za najpoważniejsze

---

²³ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 11 marca 2021 r. w sprawie konfliktu w Syrii po dziesięciu latach od wybuchu powstania (2021/2576(RSP)). Dz. U. UE C 2021.474.130.

²⁴ „SNHR Calls on States Worldwide to File a Lawsuit Against the Syrian Regime at the ICJ for Violating the Chemical Weapons Convention” *Syrian Network for Human Rights*, 28 marca (2024). <https://snhr.org/wp-content/uploads/2024/03/P240314E.pdf>.

²⁵ „An Untapped Justice Opportunity for Syria: A State Party Referral to the International Criminal Court” *Policy Paper*, 10 listopada (2023): 1. <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/policy-paper-untapped-justice-opportunity-syria>.

²⁶ *Ibidem*, 4.

przestępstwa w Syrii popełnione od marca 2011 r.^[27]. Współpracuje on z państwami członkowskimi ONZ i Niezależną Międzynarodową Komisją Śledczą ds. Syryjskiej Republiki Arabskiej, która dokumentuje zbrodnie popełnione w Syrii, niezależnie od sprawców.

Innym rozwiązaniem wymierzenia sprawiedliwości za popełnione zbrodnie jest korzystanie na poziomie krajowym z zasady jurysdykcji uniwersalnej. Do państw, które przyjęły ją w swoim systemie prawnym zaliczają się: Francja, Niemcy, Finlandia, Holandia, Szwecja, Austria, Belgia, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Czechy, Estonia, Irlandia, Łotwa, Litwa, Luksemburg, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja, Słowenia, Hiszpania, Szwecja, Węgry^[28]. Jednak tylko sześć państw członkowskich UE powołało niezależne jednostki w ramach prokuratury lub/i organów ścigania. Wśród nich są: Belgia, Chorwacja, Holandia, Francja, Niemcy i Szwecja^[29]. Państwa te wykorzystują powyższą zasadę, o czym świadczy wzrost liczby dochodzeń ścigania zbrodni międzynarodowych. I tak na przykład w 2016 r. wszczęto 1 073 sprawy, a w 2021 r. ich liczba była większa o 44%^[30]. Według danych z grudnia 2022 r. skazano 78 osób za przestępstwa międzynarodowe od 2015 r.^[31].

---

²⁷ „Syria: Justice Needed for 7 Years of Abuse Investigative Team Briefs UN General Assembly” *Human Right Watch*, 18 kwietnia (2018). https://www-hrw-org.translate.google/news/2018/04/18/syria-justice-needed-7-years-abuse?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc; „Funding”. <https://iiim.un.org/who-we-are/funding/>.

²⁸ Z kolei do państw członkowskich sprawujących jurysdykcję uniwersalną w sprawie zbrodni agresji zalicza się: Estonię, Łotwę, Litwę, Polskę. „At a Glance: Universal Jurisdiction in EU Member States” *Eurojust*, (2023): 2. <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/at-a-glance-universal-jurisdiction-in-eu-member-states.pdf>.

²⁹ „Annual Report 2022” *Eurojust*, (2023): 18. <https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/assets/eurojust-annual-report-2022-en.pdf>.

³⁰ „New investigations on core international crimes increase by 44% since 2016” 23 maja 2022. <https://www.eurojust.europa.eu/news/new-investigations-core-international-crimes-increase>.

³¹ „Universal Jurisdiction Annual Review 2023” *TRIAL International*, (2023): 12. https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2023/11/UJAR-2023_13112023_updated.pdf.

4 | Wykonywanie jurysdykcji uniwersalnej w Niemczech wobec zbrodniarzy syryjskich

W obliczu braku możliwości postawienia zarzutów podejrzanym o zbrodnie „wagi międzynarodowej” popełnione w Syrii na szczeblu międzynarodowym dochodzenie sprawiedliwości zgodnie z zasadą jurysdykcji uniwersalnej ma miejsce przed sądami krajowymi. Pierwszym państwem, które w 1997 r. skazało osobę fizyczną (Nicola Jorgić) za ludobójstwo powołując się na jurysdykcję uniwersalną były Niemcy^[32]. Na upowszechnienie tej instytucji wpłynęła aktywność Europejskiego Centrum Praw Obywatelskich i Konstytucyjnych oraz skodyfikowanie zasady jurysdykcji uniwersalnej w *Völkerstrafgesetzbuch (VStGB)*, czyli niemieckim kodeksie zbrodni przeciwko prawu międzynarodowemu w 2002 r. Tym samym niemieckie prawo karne zostało dostosowane do statutu MTK. Na jego podstawie śledztwa i oskarżenia mogą być wszczęte w związku z ludobójstwem, zbrodniami przeciwko ludzkości i zbrodniami wojennymi (art. 6, 7, 8-12)^[33]. Ustawodawca niemiecki przyjął szeroką interpretację jurysdykcji uniwersalnej, która umożliwia ściganie powyższych zbrodni nawet jeśli zostały popełnione za granicą i bez żadnego związku z Niemcami. Dotyczy to sytuacji, gdy nie są zachowane kryteria osobowości (aktywnej, biernej) oraz terytorialne. Organem właściwym do prowadzenia dochodzeń w sprawach karnych wynikających z *VStGB* jest Federalny Prokurator Generalny, który współpracuje w tym zakresie z Federalnym Urzędem Policji Kryminalnej. W ramach tego urzędu dochodzenie prowadzi Centralny Organ ds. Zwalczania Zbrodni Wojennych^[34].

Pierwszy proces w sprawie zbrodni wojennych dokonanych w Syrii z wykorzystaniem zasady jurysdykcji uniwersalnej przed sądem niemieckim we Frankfurcie nad Menem zakończył się w lipcu 2016 r. Sąd skazał

³² „These are the Crimes we are Fleeing. Justice for Syria in Swedish and German Courts” *Human Rights Watch*, 3 października 2017. https://www.hrw.org/report/2017/10/04/these-are-crimes-we-are-fleeing/justice-syria-swedish-and-german-courts#_ftn27; „Germany end Impunity Through Universal Jurisdiction” *Amnesty International*, (2008): 93. <https://www.amnesty.org/en/wp-content/uploads/2021/06/eur230032008en.pdf>.

³³ *Völkerstrafgesetzbuch vom 26. Juni 2002 (BGBl. I S. 2254)*. <https://www.gesetze-im-internet.de/vstgb/BJNR225410002.html>.

³⁴ Zentralstelle für die Bekämpfung von Kriegsverbrechen. https://www.bka.de/DE/UnsereAufgaben/Aufgabenbereiche/Zentralstellen/ZBKV/zbkv_node.html.

wówczas Arię L. na 2 lata pozbawienia wolności za zbrodnie wojenne^[35]. W tym samym roku do Wyższego Sądu Krajowego w Stuttgarcie wniesiono akt oskarżenia przeciwko innemu obywatelowi Syrii Sulimanowi al-S. Dotyczył on popełnienia zbrodni wojennej przeciwko operacjom humanitarnym poprzez uczestniczenie w porwaniu pracownika ONZ (Carla Campeau). Ponadto, w akcie oskarżenia zarzucono mu przynależność do organizacji terrorystycznej Dżabhat an-Nusra^[36]. Skazany został na 3,6 roku więzienia we wrześniu 2017 r., a dwa lata później sąd apelacyjny podwyższył mu karę do 4 lat i 9 miesięcy^[37]. W maju 2016 r. wszczęto także sprawę przeciwko Abdelkarimowi el-B., który, będąc członkiem Islamskiego Państwa w Iraku i Lewancie, w sposób upokarzający i poniżający traktował osobę, która winna być chroniona na mocy międzynarodowego prawa humanitarnego (bezczeszczenie zwłok i filmowanie ich)^[38]. Ostatecznie został skazany na 8,6 roku więzienia. O zbrodnie wojenne (niehumanitarne traktowanie cywilów w muhafazat Idlib w latach 2012-2013) oskarżony został także Mohamad K. (były członek Wolnej Armii Syryjskiej), którego proces rozpoczął się w Stuttgarcie w 2018 r.^[39]. Rok później został skazany na 4,6 roku więzienia.

Z kolei w 2017 r. wydano nakaz aresztowania Faresa A.B. W akcie oskarżenia stwierdzono, że dopuścił się on zbrodni wojennych w Syrii i należał do Państwa Islamskiego (PI)^[40]. Sąd wymierzył mu karę 12 lat pozbawienia wolności. Podobne czyny stały się podstawą aresztowania Akrama A. W czerwcu 2017 r. Prokuratura Federalna zwolniła jednak podejrzanego

---

³⁵ Patrick Kroker, Alexandra Lily Kather, *Justice for Syria? Opportunities and Limitations of Universal Jurisdiction Trials in Germany*, 12 sierpnia 2016. <https://www.ejiltalk.org/justice-for-syria-opportunities-and-limitations-of-universal-jurisdiction-trials-in-germany/>.

³⁶ Stefan Talmon, Mareike Höcker, *Kidnapping of UN peacekeeper in Syria as war crime against humanitarian operations*, 13 kwietnia 2021. <https://gpil.jura.uni-bonn.de/2021/04/kidnapping-of-un-peacekeeper-in-syria-as-war-crime-against-humanitarian-operations/>.

³⁷ „Universal Jurisdiction Annual Review 2019” *TRIAL International*, (2019): 50. https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2019/03/Universal_Jurisdiction_Annual_Review2019.pdf.

³⁸ *Prosecutor v. Abdelkarim El. B.* <https://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/3297/Prosecutor-v-Abdelkarim-El-B/>.

³⁹ „Universal Jurisdiction Annual Review 2019”, 48.

⁴⁰ „Haftbefehl wegen des Verdachts der Begehung von Kriegsverbrechen und Mitgliedschaft in der ausländischen terroristischen Vereinigung Islamischer Staat (IS) vollstreckt”, 9 sierpnia 2017. <https://www.generalbundesanwalt.de/Shared-Docs/Pressemitteilungen/DE/2017/Pressemitteilung-vom-09-08-2017.html>.

w związku z nowymi ustaleniami, które w wątpliwość poddały zasadność pierwotnych zarzutów^[41]. Przynależność do PI była również przyczyną wszczęcia procesu sądowego przeciwko: 1) Majedowi A. podejrzanemu ponadto o aktywność w Owais al-Qorani, Ahrar al-Sham^[42], 2) Ahmadowi H., który był także członkiem lokalnej bojówki Szabiha i podejrzany był o znęcanie się nad ludnością cywilną, przygotowanie aktu przemocy zagrażającego państwu w latach 2012-2015^[43], 3) Mohammadowi A. i Asmaelowi K., który oskarżony został także o morderstwo^[44], 4) Moustafie M., któremu postawiono również zarzuty dokonania zbrodni wojennych przeciwko osobom i mieniu oraz morderstwa w 2015 r.^[45], 5) Khalimowi A. i Faizowi al-S. działającym w muhafazt Dajr az-Zaur^[46], 6) Raedowi E., który włączył się ponadto w masowe zabójstwa (700-1000 osób), znęcanie fizyczne nad członkami plemienia al-Shuaytat w 2014 r. Skazany został na 11 lat więzienia^[47], 7) Abdulmalkowi A. oraz Anasowi Ibrahimowi A.S., będącym jednocześnie członkami Dżabhat an-Nusra^[48].

---

⁴¹ „Haftbefehl wegen des Verdachts der Mitgliedschaft in der ausländischen terroristischen Vereinigung ‘Islamischer Staat’ (IS) sowie der Begehung eines Kriegsverbrechens aufgehoben” 12 czerwca 2017. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2017/Pressemitteilung2-vom-12-06-2017.html>.

⁴² „Anklage wegen Mitgliedschaft in verschiedenen ausländischen terroristischen Vereinigungen erhoben”, 25 maja 2018. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2018/Pressemitteilung-vom-25-05-2018.html>.

⁴³ „Anklage gegen ein mutmaßliches Mitglied der ausländischen terroristischen Vereinigung Islamischer Staat (IS) erhoben”, 15 marca 2023. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2023/Pressemitteilung-vom-15-03-2023.html>.

⁴⁴ Ibidem, 78.

⁴⁵ „Anklage wegen Mitgliedschaft in der ausländischen terroristischen Vereinigung Islamischer Staat (IS), Kriegsverbrechen und Mord erhoben”, 19 stycznia 2024. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2024/Pressemitteilung-vom-18-01-2024.html?nn=478184>.

⁴⁶ „Festnahme von zwei mutmaßlichen Mitgliedern der ausländischen terroristischen Vereinigung Islamischer Staat (IS)”, 12 marca 2024. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2024/Pressemitteilung-vom-12-03-2024.html?nn=478184>.

⁴⁷ „Universal Jurisdiction Annual Review 2024”, 82.

⁴⁸ „Anklage gegen zwei mutmaßliche Mitglieder der ausländischen terroristischen Vereinigungen” *Jabhat al-Nusra*, 11 grudnia 2017. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2017/Pressemitteilung-vom-11-12-2017.html>.

Aktwność w Dżabhat an-Nusra stała się podstawą zatrzymania czterech innych obywateli Syrii Abdoufataha A., Abdulrahmana A.A., Abdul Jawada A.K., i Abdalfataha H.A., w marcu 2017 r. Trzej ostatni mieli postawione także zarzuty zbrodni wojennych oraz morderstwo 36 syryjskich urzędników w marcu 2013 r.^[49] Ostatecznie Abdul Jawad A.K. został skazany na dożywocie w 2020 r. (za podwójne zabójstwo i współudział w 17 morderstwach). Pozostałych trzech Syryjczyków skazano na karę więzienia od 3 do 8 lat^[50]. Członkostwo w Dżabhat an-Nusra oraz zarzuty zbrodni wojennych były także powodem zatrzymania czterech braci (Mustafa K., Sultana K., Ahmeda K., Abdulla K.) w czerwcu 2017 r.^[51] W grudniu 2018 r. wobec dwóch pierwszych, zarzuty zbrodni wojennych wycofano, ale terroryzm podtrzymano. Trzeci został uniewinniony, a wobec ostatniego śledztwo umorzono na skutek popełnienia przez niego samobójstwa w więzieniu w Hamburgu^[52]. Nakaz aresztowania wykonano również wobec Khedra A.K. i Samiego A.S. podejrzanych o członkostwo w Dżabhat an-Nusra i zbrodni wojenne^[53] – pierwszy z nich został skazany na dożywocie, a drugi na 9 lat więzienia.

Poza podejrzeniem o przynależność do dwóch powyższych organizacji sądy niemieckie wydały także akty oskarżenia o działanie w: 1) Liwa al-Tawhid. Dotyczyło to trzech obywateli Syrii – Muhammada R., Anasa K.,

---

⁴⁹ „Anklage gegen vier mutmaßliche Mitglieder der ausländischen terroristischen Vereinigung Jabhat al-Nusra erhoben”, 17 maja 2017. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2017/Pressemitteilung-vom-17-05-2017.html>; „Universal Jurisdiction Annual Review 2019”, 46.

⁵⁰ Chantal Meloni, Crippa Maria, „State-run Torture in Syria: the First Trial Worldwide on International Crimes by the Assad Regime Opens before German Courts” *Criminal Justice Network*, 7 maja 2020. <https://www.criminaljusticenetwork.eu/en/post/state-run-torture-in-syria-the-first-trial-worldwide-on-international-crimes-by-the-assad-regime-opens-before-german-courts>.

⁵¹ „Vier mutmaßliche Mitglieder der ausländischen terroristischen Vereinigung Jabhat al-Nusra festgenommen”, 12 czerwca 2017. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2017/Pressemitteilung-vom-12-06-2017.html>.

⁵² „Universal Jurisdiction Annual Review 2019”, 45; „Germany: Syrian terror suspect kills self in Hamburg jail” *APnews*, 30 sierpień (2017). <https://apnews.com/general-news-76f2e0f107854e11952171a118d91775>.

⁵³ „Haftbefehle gegen mutmaßliches Mitglied sowie mutmaßlichen Unterstützer der ausländischen terroristischen Vereinigung ‘Jabhat al-Nusra (JaN)’ in Vollzug gesetzt”, July 13, 2020. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2020/Pressemitteilung2-vom-13-07-2020.html?nn=848266>.

Youssefa K.^[54]; 2) Hezbollahu w mieście Busra al-Sham dla Ammara A. Postawiono mu również zarzuty dokonania zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych^[55]; 3) syryjskiej grupie zbrojnej Ruch Wolnej Palestyny dla Moafaka al-D. Skazany został, w lutym 2023 r. na dożywocie za zbrodnie wojenne (wyrzucenie granatu w grupę cywilów w obozie uchodźców palestyńskich Yarmouk koło Damaszku w 2014 r. oraz 4 morderstwa)^[56]; 4) grupie Ghuraba as-Sham w Aleppo dla Ibrahima al-F. Postawiono mu zarzuty okrutnego i nieludzkiego traktowania osób chronionych na mocy prawa międzynarodowego humanitarnego oraz grabieży, których dopuścił się w 2012 r.^[57]. Został uznany za winnego zarzucanych mu czynów i skazany na karę dożywocia (wyrok został podtrzymany apelacją z 6 sierpnia 2019 r.)^[58].

W 2018 r. Federalny Trybunał Sprawiedliwości w Karlsruhe wydał nakaz aresztowania Jamila Hassana, który był szefem wywiadu Syryjskich Sił Powietrznych i jednym z najbliższych doradców prezydenta B. al-Asada. Oskarżony został o zbrodnie przeciwko ludzkości i zbrodnie wojenne w Syrii w latach 2011-2013^[59]. Poza nim w pozwie znalazły się nazwiska innych decydentów służb specjalnych i wojska w Syrii. Wśród nich byli: Ali Mamluk (szef Biura Bezpieczeństwa Narodowego), Abdelfattah Qudsiyeh (zastępca szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego), Rafiq Shehadeh (szef Dyrekcji Wywiadu Wojskowego w okresie od lipca 2012 r. do marca 2015 r.), Muhammad Mahalla (szef Dyrekcji Wywiadu Wojskowego od kwietnia

---

⁵⁴ „Anklage wegen mutmaßlicher Mitgliedschaft in der ausländischen terroristischen Vereinigung Liwa al-Tawhid”, 23 styczeń 2024. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2024/Pressemitteilung-vom-23-01-2024.html?nn=478184>.

⁵⁵ „Universal Jurisdiction Annual Review 2024” *TRIAL International*, (2024): 70. https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2024/04/UJAR-2024_digital.pdf.

⁵⁶ „Universal Jurisdiction Annual Review 2023” *TRIAL International*, (2023): 60. https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2023/11/UJAR-2023_13112023_updated.pdf.

⁵⁷ rc/msh, „German police arrest Syrian over war crimes” *DW*, 4 lipca 2016. <https://www.dw.com/en/german-police-arrest-syrian-national-accused-of-war-crimes/a-19170679>.

⁵⁸ „Universal Jurisdiction Annual Review 2019”, 47.

⁵⁹ European Center for Constitutional and Human Rights, *Deutsche Justiz erlässt Haftbefehl gegen syrischen Geheimdienstchef Jamil Hassan Syriens Luftwaffengeheimdienst – die „rechte Hand” der Präsidentenfamilie al-Assad*. <https://www.ecchr.eu/fall/deutsche-justiz-erlaesst-haftbefehl-gegen-syrischen-geheimdienstchef-jamil-hassan/>.

2015 r.), Muhammad Khallouf (szef wydziału 235 Dyrekcji Wywiadu Wojskowego) oraz Shafiq Masa (szef wydziału 215 Dyrekcji Wywiadu Wojskowego). Przepięstwa objęte pozwem objęły zabójstwa, prześladowania, bezprawne uwięzienia, tortury i przemoc seksualną. Miały one miejsce w okresie od września 2011 do czerwca 2014 r. w oddziałach wywiadu sił powietrznych w Damaszku, Aleppo i Hamie^[60].

Inny proces toczył się w 2020 r. przeciwko Anwarowi Raslanowi, szefowi syryjskiej jednostki wywiadu oddziału nr 251 w Damaszku (więzienie al-Kathib) oraz jego podwładnemu Eyadowi al-Gharib. Zarzucane im czyny stanowią zbrodnie przeciwko ludzkości. Pierwszemu podejrzanemu postawiono zarzuty w 58 sprawach o morderstwo, tortury, gwałt, napaść na tle seksualnym, poważne pozbawienie wolności, których miał się dopuścić w okresie od kwietnia 2011 do września 2012 r. Drugi z kolei oskarżony został o współudział w zbrodniach przeciwko ludzkości (zabójstwo, tortury, znęcanie fizyczne co najmniej 2 000 osób) i podżeganie do nich^[61]. Ostatecznie sąd w Koblencji uznał A. Raslana winnym i wymierzył mu karę dożywocia^[62]. Zadowolone z tego skazania wyraziły państwa członkowskie UE w rezolucji z 2021 r. (pkt 19)^[63]. Z kolei w stosunku do E. al-Ghariba, w 2021 r., orzeczono karę 4,6 roku więzienia. Powyższy proces był pierwszym przeciwko urzędnikom syryjskim oskarżonym o zbrodnie przeciwko ludzkości.

---

⁶⁰ „Make way for Justice #4 Momentum towards accountability” *Universal Jurisdiction Annual Review*, (2018); *TRIAL International*, 2018: 48-49. <https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2022/05/UJAR-Make-way-for-Justice-2018.pdf>.

⁶¹ „Anklage gegen zwei mutmaßliche Mitarbeiter des syrischen Geheimdienstes wegen der Begehung von Verbrechen gegen die Menschlichkeit u.a. erhoben”, 10 października 2019. <https://www.generalbundesanwalt.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2019/Pressemitteilung-vom-29-10-2019.html>.

⁶² Anna Wolska, „Sąd w Niemczech skazał na dożywocie sprawcę zbrodni wojennych w Syrii” *Euractiv.pl*, 13 stycznia (2022). <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/sad-w-niemczech-skazal-na-dozywocie-sprawce-zbrodni-wojennych-w-syrii/>; „Festnahme zweier Mitarbeiter des allgemeinen syrischen Geheimdienstes wegen des Verdachts der Begehung von Verbrechen gegen die Menschlichkeit” 13 lutego (2019).

⁶³ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 11 marca 2021 r.

5 | Podsumowanie

Konfliktowi syryjskiemu od jego początków towarzyszyły nadużycia i brutalne ataki na ludność cywilną wraz z łamaniem podstawowych praw człowieka i prawa humanitarnego przez wszystkie strony sporu. Prezydent B. al-Asad wprowadził represje wobec opozycji, surowy system kar i zniszczył wszelkie przejawy wolności. Nie dopełnił wytycznych ONZ zgodnie z którymi winien chronić swoich obywateli przed zbrodniami międzynarodowymi^[64]. W związku z tym społeczność międzynarodowa wzięła za to na siebie odpowiedzialność. Mimo niepowodzeń skierowania sprawy Syrii do MTK, utworzenia trybunału *ad hoc* dla Syrii lub trybunału hybrydowego przez państwo będące stroną statutu MTK (np. Jordanię) europejskie sądy krajowe, w tym niemieckie, stały się miejscem poszukiwania sprawiedliwości za zbrodnie popełnione w Syrii.

Procesy sądowe toczone w Niemczech świadczyły o tym, że zbrodniarze syryjscy nie mogli czuć się bezkarni. To dzięki tym postępowaniom łamano ugruntowaną zasadę kultury bezkarności, która przez lata trwania konfliktu, jak i przed nim umocniła się wśród syryjskich władz, dopuszczających się rażących naruszeń prawa humanitarnego i praw człowieka. Sukcesy jakie osiągnęło sądownictwo niemieckie w zakresie dochodzeń i ścigania osób podejrzanych o zbrodnie „wagi międzynarodowej” miało związek z: 1) posiadaniem kompleksowych ram prawnych w zakresie jurysdykcji uniwersalnej; 2) sprawnym funkcjonowaniem wyspecjalizowanych jednostek ds. zbrodni wojennych oraz 3) doświadczeniem w ściganiu powyższych zbrodni.

Bibliografia

- Adamczyk Anita, „Polityki powrotów wobec syryjskich migrantów” *Polityka i Społeczeństwo*, nr 4 (2023): 7-19. <https://doi.org/10.15584/polispol.2023.4.1>.
- Hofmański Piotr, Hanna Kuczyńska, *Prawo międzynarodowe karne*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2020.

⁶⁴ Resolution adopted by the General Assembly on 16 September 2005 [without reference to a Main Committee (A/60/L.1)] 60/1. 2005 World Summit Outcome, point 139: 30. <https://www.globalr2p.org/resources/2005-world-summit-outcome-a-60-l-1/>.

- Jeżewski Marek, „Uniwersalna jurysdykcja karna w prawie międzynarodowym” *Kwartalnik Prawa Publicznego*, nr 2 (2003): 159-178.
- Lederer Edith M., „UN warns that 90% of Syrians are below the poverty line, while millions face cuts in food aid” *APnews*, 29 czerwca 2023. <https://apnews.com/article/syria-humanitarian-aid-funding-crossborder-russia-5d28da-9aa4d55b8cof24563f69d8b5ao>.
- Kroker Patric, Kather Alexandra Lily, „Justice for Syria? Opportunities and Limitations of Universal Jurisdiction Trials in Germany”, 12 sierpnia 2016. <https://www.ejiltalk.org/justice-for-syria-opportunities-and-limitations-of-universal-jurisdiction-trials-in-germany/>.
- Meloni Chantal, Crippa Maria, „State-run Torture in Syria: the First Trial Worldwide on International Crimes by the Assad Regime Opens before German Courts” *Criminal Justice Network*, 7 maja 2020. <https://www.criminaljusticenetwork.eu/en/post/state-run-torture-in-syria-the-first-trial-worldwide-on-international-crimes-by-the-assad-regime-opens-before-german-courts>.
- Płachta Michał, „Jurysdykcja Międzynarodowego Trybunału Karnego” *Studia Prawnicze*, nr 4 (2002): 5-32.
- Talmon Stefan, Höcker Mareike, *Kidnapping of UN peacekeeper in Syria as war crime against humanitarian operations*, 13 kwietnia 2021. <https://gpil.jura.uni-bonn.de/2021/04/kidnapping-of-un-peacekeeper-in-syria-as-war-crime-against-humanitarian-operations/>.
- Wolska Anna, „Sąd w Niemczech skazał na dożywocie sprawcę zbrodni wojennych w Syrii” *Euractiv.pl*, 13 stycznia 2022. <https://www.euractiv.pl/section/bezpieczenstwo-i-obrona/news/sad-w-niemczech-skazal-na-dozywocie-sprawce-zbrodni-wojennych-w-syrii/>.

